

In Nederland wordt over het algemeen minachtend gesproken over meeuwen en over de zilvermeeuw in het bijzonder. Er zijn er 'te veel' en ze veroorzaken overlast, dat is de algemeen geldende opinie. Die diskwalificatie is tenminste twee eeuwen oud en net als vroeger is deze mening op weinig feitelijke kennis gebaseerd. "Het felle oog en de forse snavel maken duidelijk, dat van nesten van andere vogels, welke door de zilvermeeuw zijn ontdekt, weinig overblijft" (Mörzer Bruijns 1956). Jazeker, je ziet het direct, die vogel deugt niet, kan niet anders.

Tekst en beeld Kees Camphuysen
(NIOO Texel)

Het raadsel van de zilvermeeuw

De afgelopen 25 jaar is de populatie zilvermeeuwen in het Nederlandse Waddengebied met ongeveer 40% afgenomen (Camphuysen 2013). In Engeland was een vergelijkbare afname voldoende om de soort op de Rode Lijst op te nemen (Eaton *et al.* 2009), maar in ons land maken natuurbeschermers zich niet druk. Bovendien, uiteindelijk lijkt te lukken waar wij ondanks de systematische destructie van ongeveer 500.000 eieren en 90.000 volwassen broedvogels in de jaren 1947-1966 (met dank aan de 'Commissie Zilvermeeuw') niet in slaagden (Spaans 2007): de zilvermeeuw neemt niet langer in aantal toe! En dat terwijl wij werkeloos toekijken. Of is dat te simpel gedacht?

WETEN WE ALLES?

Ofschoon iedereen alles over zilvermeeuwen lijkt te weten, in elk geval voldoende om een hartgrondige hekel aan deze vogels te hebben, leek een diepgaand onderzoek naar de achtergronden van deze populatieontwikkeling op zijn plaats. Dat onderzoek vond en vindt plaats op het zuidelijkste puntje van Texel, in de Kelderhuispolder. Deze kolonie maakt deel uit van de veel grotere 'Geulkolonie', gesitueerd in een afgesloten duinreservaat, waar tegenwoordig naast zo'n 5.000 paar zilvermeeuwen ook 11.000 paar kleine mantelmeeuwen nestelen. Een interessante bijkomstigheid was dat uitgerekend van die nauw verwante andere meeuw de aantallen nog steeds leken toe te nemen. Een vergelijkend onderzoek lag dus voor de hand. Van 2006 tot en met 2013 maten we elk jaar de broedresultaten van beide soorten, de groei van de kuikens, en onderzochten we in detail het dieet. We kleurringden vogels om de jaarlijkse overleving en de neiging om de kolonie al dan niet trouw te blijven te kunnen vaststellen, en de belangrijkste foerageergebieden in kaart te brengen. In het laatste jaar werden ook nog eens tien zilver-

meeuwen, in navolging van enkele tientallen kleine mantelmeeuwen in de jaren daarvoor, van een geavanceerde GPS-logger voorzien. Daarmee konden we in detail volgen wat deze vogels in de broedtijd, maar ook daarbuiten, nu uitspoken. Wij hopen daar in de komende jaren mee door te kunnen gaan, want de resultaten zijn spectaculair.

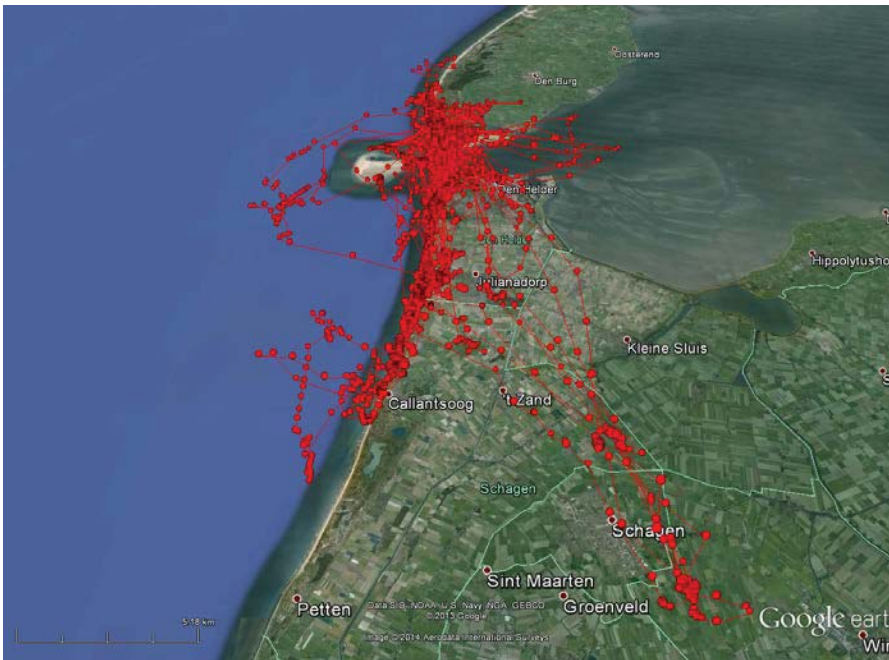
VERRASSENDE RESULTATEN

De Texelse zilvermeeuwen bleken met gemiddeld 0.86 ± 0.28 jongen per paar elk jaar significant betere broedresultaten te boeken dan de kleine mantelmeeuwen (0.46 ± 0.18 jongen). Precies tegengesteld

aan de verwachting gebaseerd op de gevonden afname van het aantal broedende zilvermeeuwen en de voortdurende toename van het aantal kleine mantelmeeuwen. Aflezingen van kleurringen brachten een deel van de verklaring. Terwijl de jaarlijkse overleving van volwassen kleine mantelmeeuwen maar liefst 91% bedroeg, lag die bij de zilvermeeuw op een bescheidener niveau (vrouwjes 79%, mannetjes 86%). Ook uitgevlogen jonge zilvermeeuwen hadden een geringere levensverwachting dan jonge kleine mantelmeeuwen. Als gevolg daarvan bereikte bij beide soorten een schamele 10% van de uitvliegende jongen (0.10 jong per

De Texelse zilvermeeuwen bleken betere broedresultaten te boeken dan de kleine mantelmeeuwen.

Alle posities die met een GPS logger werden vastgelegd in een enkel broedseizoen van een Texelse zilvertmeeuw met de kleurring "FASF". Het gevonden leefgebied wijkt nauwelijks af van wat er met de kleurringaflezingen werd gevonden: een grote aandacht voor de Noord-Hollandse strekdammen is ook hier evident, met daarnaast interessante details, zoals sporadische trips naar zee, diep het binnenland in en naar de Waddenzee. De wadplaten van de westelijke Waddenzee werden door dit dier in het geheel niet gebruikt.

paar per jaar) de geslachtsrijpe leeftijd van 5 jaar (Camphuysen 2013). De populaties van beide soorten bleken dus onder druk te staan, maar klaarblijkelijk om verschillende redenen. De verwachting bestaat dat de afname van de zilvertmeeuw nog niet ten einde is, terwijl de populatie van de kleine mantelmeeuw op korte termijn zal instorten.

VOEDSEL

Het voedsel van de Texelse zilvertmeeuwen was divers: (meer dan 300 prooi-soorten. Frappant was echter dat de hele kolonie, elk jaar weer, in enkele weken een blauwe gloed kreeg; het resultaat van miljarden splinters en brokjes mossel, gekraakt in de magen van de vele daar nestelende zilvertmeeuwen en uitgebraakt of uitgepoept op enige afstand van het nest en op de 'clubs' (terreintjes zonder territoria waar individuen zich verzamelen om te poetsen). In de aanloopfase van het broedseizoen, tot en met het bebroeden van de eieren, waren mosselen het stapelvoedsel. In de kuikenfase aangevuld met zeevis (vooral afkomstig van garnalenkotters) en die toevoeging was zo belangrijk, dat alleen bij paren die flink wat vis aanvoerden voldoende jongen konden uitvliegen. Zeker, er verscheen ook het nodige menselijke afval in de kolonie (worstenvellen, allerlei verpakkingsmateriaal van voedsel, kattenvoer) en een zonnig paasweekeinde ging niet ongemerkt aan de onderzoekers voorbij (spare-ribs en drumsticks in het terrein). Toch was het natuurlijke voedsel allesoverheersend en de meeuwen deden het daar schijnbaar heel aardig op.

FOERAGEREN AAN DE OVERKANT

De meeste zilvertmeeuwen van de grootste kolonie op Texel, foerageerden helemaal niet op het eiland, maar op de kust van Noord-Holland tot aan de Hondsbossche Zeewering. Nestelende zilvertmeeuwen bleken in de broedtijd zelfs uitstapjes te maken tot Amsterdam (ICOVA en stadscentrum). Om dit te begrijpen moeten we even terug in de tijd. Nadat in de Kennemerduinen en in het Noord-Hollands duinreservaat, zo rond 1968, vossen waren geïntroduceerd, braken zware tijden aan voor de grote meeuwenkolonies aan de kust. Uiteindelijk zijn bijna alle broedkolonies tussen Hoek van Holland en Den Helder verdwenen. De meeuwen vertrokken, gingen op daken broeden, en verplaatsten richting de Maasvlakte en... naar Texel. Kennelijk hebben deze vogels hun broedterritoria opgegeven, maar zijn zij hun voedselgebieden grotendeels trouw gebleven.

Een interessant aspect, iets dat al bleek uit de kleurringaflezingen, maar dat nog eens onomstotelijk werd aangetoond met de GPS-loggers, was dat individuele meeuwen een sterke voorkeur voor bepaalde delen van het totale foerageergebied hadden. Van Schoorl tot en met Den Helder zijn de ongeveer 150 strandhoofden een belangrijk voedselgebied voor Texelse meeuwen (hard substraat, mosselen als prooi). Op zo goed als alle strandhoofden zijn zilvertmeeuwen te vinden, maar wanneer consequent wordt genoteerd welke meeuwen (herkenbaar aan hun kleurring) waar worden aangetroffen, dan blijken deze dieren steeds op dezelfde dammen te zitten.

Sommige individuen zijn daarbij kieskeuriger dan andere, maar het overheersende beeld is: weet waar je eet!

De vraag is natuurlijk waarom dat is, en deze vraag is gereserveerd voor toekomstig aanvullend onderzoek. Het vermoedelijke antwoord heeft met onderlinge competitie te maken. Net als in een kippenhok strijden meeuwen voor de beste posities: pikordes komen tot stand waarbij dominante vogels het winnen over 'subordinate' exemplaren. Als je steeds opnieuw de pikorde moet bewerkstelligen, dan is een enkel tijdsmisschien wel te kort om ook nog te foerageren! Kennis van de 'buren' kan dan waardevol zijn. Als je weet van wie je kunt winnen en als hij of zij weet dat hij beter uit de weg kan gaan, dan kan iedereen meer tijd aan voedsel opnemen besteden. Iets dergelijks werd al eens gevonden bij steenlopers (Whitfield 1988) en het is zeer waarschijnlijk dat zulke mechanismen voor veel wilde dieren opgaan. 🌿

Kees Camphuysen (NIOZ Texel) is in hart en nieren een zeevogelonderzoeker, deed jarenlang onderzoek aan meeuwen waarop hij vorig jaar promoveerde.

LITERATUUR

- Camphuysen C.J. 2013. A historical ecology of two closely related gull species (Laridae): multiple adaptations to a man-made environment. Ph.D.-thesis, Univ. Groningen, Groningen.
- Eaton M.A., A.F. Brown, D.G. Noble, A.J. Musgrove, R.D. Hearn, N.J. Aebischer, D.W. Gibbons, A. Evans & R.D. Gregory 2009. The population status of birds in the United Kingdom, Channel Islands and Isle of Man. *Brit. Birds* 102: 296-341.
- Mörzer Bruijns M.F. 1956. Het Zilvermeeuwenvraagstuk in 1956. *De Lev. Nat.* 59: 128-131.
- Spaans A.L. 2007. Meeuwenbestrijding in historisch perspectief. In: Saris F. (ed.) Een eeuw vogels beschermen: 154-163. KNNV Uitg., Zeist.
- Whitfield D.P. 1988. The social significance of plumage variability in wintering turnstone *Arenaria interpres*. *Animal Behaviour* 36: 408-415.